

Beslut

Datum 2025-04-02

Dnr 2024:9786

Sida 1 (21)

Beslut

**efter kvalitetsgranskning av anpassade grundskolans
undervisning och rektorns ansvar för utbildningen utifrån
kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer vid
Fjärdingskolan GRAN 1-9 i Borås kommun**

Inledning

Skolinspektionen har med stöd av 26 kap. 19–20 §§ skollagen (2010:800) genomfört en tematisk kvalitetsgranskning på Fjärdingskolan GRAN 1–9 avseende undervisningens kvalitet utifrån kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer samt rektorns ansvar för utbildningen inom samma område.

Granskningens syfte är att granska kvaliteten i de utvalda anpassade grundskolornas undervisning samt rektorns ansvar för utbildningen utifrån kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer samt hedersrelaterat våld och förtryck.

Skolinspektionen gör en samlad bedömning utifrån de kvalitetskriterier som tagits fram för granskningen (se bilaga 1). Om Skolinspektionen bedömer att ett utvecklingsarbete behövs för att höja verksamhetens kvalitet inom något område anges ett utvecklingsområde. En skriftlig redovisning av åtgärder begärs då också av huvudmannen. I bilaga 2 återfinns granskningens författningsstöd.

Skolinspektionen besökte Fjärdingskolan GRAN 1–9 den 26 februari 2025. Besöket genomfördes av utredarna Carl Bexell och Ewa Mölleryd.

Vid granskningsbesöket inhämtas information om såväl styrkor som utvecklingsområden inom verksamheten. Bedömningarna i detta beslut grundar sig på:

- En observation av delar av lärmiljön
- En gruppintervju med elever
- Två gruppintervjuer med lärare
- En intervju med rektorn
- Dokument som begärts in från huvudmannen.

Innan beslut har fattats har huvudmannen fått ta del av Skolinspektionens tjänsteanteckning från besöket för faktakontroll.

De samlade iakttagelserna från de skolor som har ingått i granskningen kommer att presenteras i en övergripande kvalitetsgranskningsrapport. Rapporten är planerad att publiceras hösten 2025.

Beslut

Undervisningens bidrag till att ge eleverna kunskaper om sexualitet, samtycke och relationer samt hedersrelaterat våld och förtryck

Fjärdingskolan GRAN 1–9 i Borås kommun uppfyller de framtagna kvalitetskriterierna inom området i följande utsträckning:

Skolinspektionen bedömer att undervisningen **i flera delar** utformas för att ge eleverna kunskaper om sexualitet, samtycke och relationer samt hedersrelaterat våld och förtryck.

Rektorn behöver inleda ett utvecklingsarbete inom följande delar:

- arbeta med inslag i undervisningen som ger eleverna möjlighet att kritiskt granska maktstrukturer kopplade till kön och hedersproblematik samt inslag som utvecklar ett kritiskt förhållningssätt till hur relationer och sexualitet framställs i olika medier
- gör eleverna delaktiga i utformningen och utvärderingen av undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer

Rektorns ansvar för skolans utbildning inom kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer samt hedersrelaterat våld och förtryck

Fjärdingskolan GRAN 1–9 i Borås kommun uppfyller de framtagna kvalitetskriterierna inom området i följande utsträckning:

Skolinspektionen bedömer att rektorn **i flera delar** ansvarar för skolans utbildning inom kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer samt hedersrelaterat våld och förtryck.

Rektorn behöver inleda ett utvecklingsarbete inom följande del:

- utforma utbildningen inom kunskapsområdet så att den är återkommande och samordna undervisningen så att eleverna får möjlighet att uppfatta kunskapsområdet som en helhet

Uppföljning

Huvudmannen ska senast den **15 oktober 2025** redovisa till Skolinspektionen vilka förbättringsåtgärder som vidtagits utifrån de identifierade utvecklingsområdena och resultat av dessa åtgärder. Som stöd för redovisningen bör bifogad mall användas. Redogörelsen skickas via e-post, till kvalitetsgranskningarsthlm@skolinspektionen.se Hänvisa till Skolinspektionens diarienummer för granskningen (dnr 2024:9786) i de handlingar som sänds in.

Skolinspektionens bedömning

Undervisningens bidrag till att ge eleverna kunskaper om sexualitet, samtycke och relationer samt hedersrelaterat våld och förtryck

Undervisningens innehåll

Här bedöms:

- Återkommande, aktuell och fördjupad undervisning
- Samordnad undervisning
- Kunskaper i undervisningen

Återkommande, aktuell och fördjupad undervisning

Undervisningen är aktuell och fördjupad, men delar av kunskapsområdet är inte återkommande

Granskningen visar att undervisningen är aktuell och fördjupad, men att frågor som rör hedersrelaterat våld och förtryck inte är återkommande.

Av intervjuer med lärare, elever och rektorn framgår att kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer är ett återkommande inslag under samtliga år på högstadiet. Undervisningen är uppbyggd kring olika teman såsom kroppen och vänskap, vilka behandlas regelbundet. Däremot finns det inte några inplanerade moment där eleverna får undervisning om hedersrelaterat våld och förtryck. Varje läsår inleds med ett tema om vänskap där eleverna får arbeta med frågor som rör känslor och relationer. I intervju berättar eleverna att de har arbetat mycket med vänskap och hur man ska vara gentemot varandra, samt vikten av att vara snäll. Andra exempel på företeelser som lärarna lyfter och som ingår i temat vänskap är gränssättning och samtycke. Eleverna får också se filmer och nyhetsprogram som har anknytning till kunskapsområdet. Ett annat återkommande inslag i flera olika ämnen såsom idrott och hälsa, slöjd och samhällsorienterande ämnen är att lärarna fångar upp aktuella frågor som eleverna bär på. Lärarnas utgångspunkt är elevernas behov kopplat till aktuella skeenden i samhället.

Lärarna uppger i intervju att undervisningen innehåller moment som ger eleverna grundläggande kunskaper, men också möjlighet till fördjupning. Utgångspunkten är att ge alla elever en gemensam kunskapsbas och att fördjupningen utgår från individens behov och förutsättningar. I arbetet med kunskapsområdet varierar lärarna arbetsformer så att eleverna får ta ställning till olika dilemman som de får samtala och reflektera kring. I samband med arbete med temaområdet kroppen ansvarar skolsköterskan i samråd med lärare för specifika moment som handlar

om puberteten, kroppen och samtycke inom ramen för undervisningen i naturorienterande ämnen. I övrigt finns det inga inplanerade moment där extern kompetens används i arbetet med kunskapsområdet.

Samordnad undervisning

Kunskapsområdet ingår i flera ämnen, men är endast till viss del samordnad

Granskningen visar att det till viss del finns ett gemensamt planeringsarbete för att samordna undervisningen om kunskapsområdet, men att arbetet kan förtydligas i syfte att synliggöra hur sexualitet, samtycke och relationer behandlas i de olika ämnena.

Av intervjuer med lärare framgår att det är en och samma lärare som undervisar eleverna i flertalet ämnen, med undantag för idrott och hälsa, slöjd och hem- och konsumentkunskap. Undervisningen utgår huvudsakligen från olika teman där de ämnen som en av lärarna ansvarar för knyts ihop och samordnas. Samtidigt uppger lärare att det behöver tydliggöras när och hur olika delar av kunskapsområdet behandlas i ämnena. Ett par av lärarna ingår i samma arbetslag och har gemensam planeringstid. De har också möjlighet att regelbundet stämma av planering och innehåll i undervisningen med elevassistenterna. Dock saknas gemensam planeringstid med lärare i idrott och hälsa samt slöjd, vilket medför att samordning med de ämnena endast sker spontant. Vid sådana tillfällen händer det att lärarna meddelar varandra om vad de arbetar med i sina respektive ämnen i syfte att om möjligt följa upp och knyta an till det i den egna undervisningen. Lärare uppger att planeringen av undervisningen i kunskapsområdet har sin utgångspunkt såväl i det centrala innehållet för olika ämnen samt vad som framkommer om arbetet med kunskapsområdet i läroplanen.

Kunskaper i undervisningen

Undervisningen ger eleverna förutsättningar att utveckla kunskaper om kroppen och sexualitet

Av intervjuer med lärare, elever och rektorn framgår att undervisningen i kunskapsområdet innehåller moment och uppgifter som ger eleverna möjlighet att utveckla kunskaper om kroppen, pubertet, sexualitet, reproduktion och kärlek. En stor del av undervisningen om kroppen och sexualitet sker inom ramen för temaarbetet om kroppen som är ett återkommande inslag i undervisningen, med tyngdpunkt i naturorienterande ämnen. Exempelvis arbetar eleverna då med ett digitalt material från ungdomsmottagningen, litteratur om sex och kärlek samt filmer.

Undervisningen stärker elevernas förutsättningar att göra självständiga och medvetna val

Av intervjuer med lärarna och rektorn framgår att eleverna får träna på att utifrån sina egna förutsättningar göra egna val. I arbetet med kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer använder sig lärarna av olika övningar, såsom fyrahörn-övningar, där eleverna ska ta ställning eller öva på att välja mellan olika alternativ. I det arbetet använder sig lärarna också av exempelvis händelsekort och bilder. Enligt rektorn är elevernas möjlighet att välja och förmåga att agera självständigt något som lärarna arbetar med kontinuerligt i syfte att eleverna ska bli mer självgående. Utgångspunkten är den enskilda elevens behov och förutsättningar. Ett annat inslag i undervisningen som bidrar till att stärka elevernas förutsättningar att göra självständiga och medvetna val är att lärarna lyfter frågor som handlar om elevernas rättigheter i undervisningen. Exempelvis arbetar de i samhällsorienterande ämnen med mänskliga rättigheter och barnkonventionen, samt rättigheter och skyldigheter ur ett juridiskt perspektiv.

Undervisningen ger eleverna möjlighet att utveckla förmågan att leva sig in i andra människors situation och förstå betydelsen av samtycke

Av intervjuer med lärare och elever framgår att frågor om vänskap, välfungerande relationer och empati är något som ingår i temaområdet vänskap. Eleverna får genom dramatiseringar, samtal, lek och samarbete utveckla kunskap och förståelse för olika typer av relationer och människors olikheter. Exempelvis får eleverna öva på att förstå hur andra människor tänker genom samtal och övningar, bland annat genom att lärarna använder ett särskilt häfte med bildstöd som kallas "red ut". Lärarna använder också konsekvenskortor i situationer där det har uppstått konflikter mellan elever som bidrar till att eleverna förstår vad som hänt och hur de kunde ha gjort i stället. Ett annat exempel är att eleverna i undervisningen i idrott och hälsa får göra övningar i grupp där de måste samarbeta med varandra. Under sådana moment kan eleverna komma nära varandra vilket medför att lärare och elever pratar om vikten av respekt och att vara varsam med de man samarbetar med. Lärare berättar att det finns elever som har få begränsningar när det gäller fysisk kontakt med sin omgivning, vilket medför att det är något som är ständigt aktuellt och uppe till diskussion.

Lärare uppger i intervju att förståelse för innebörden i begreppet samtycke är något som de tillsammans med eleverna återkommer till ofta i undervisningen. En del i arbetet med samtycke är att träna eleverna på att säga stopp och sätta gränser för sig själva i olika situationer. Lärarna berättar att det är något som eleverna blir allt bättre på eftersom de arbetar med det regelbundet. Vidare behandlas samtycke i undervisningen i de samhällsorienterande ämnena. Eleverna har bland annat fått arbeta med en uppgift där de utifrån en bild av en kropp har fått markera vilka delar som är privata och vilka som det kan vara acceptabelt att röra. I det sammanhanget pratar elever och lärare också om

skillnaden mellan olika typer av beröring såsom att ta någon i hand eller kramas. Kroppslig integritet och samtycke är också något som eleverna arbetar med och får ta ställning till genom fyra-hörnsövningar.

Undervisningen ger begränsade möjligheter att kritiskt granska maktstrukturer kopplade till kön samt hedersrelaterat våld och förtryck

Av intervjuer med lärarna framgår att maktstrukturer kopplade till kön inte ingår i någon större utsträckning i något av de teman där kunskapsområdet till stor del behandlas. De exempel som finns från undervisningen är att elever och lärare diskuterar jämställdhet och könsroller i hem- och konsumentkunskap. Även i idrott och hälsa berörs könsroller i förhållande till idrottande och elevernas föreställningar om att vissa typer av aktiviteter bara skulle vara för det ena eller andra könet, exempelvis att det bara är flickor som skulle kunna hålla på med dans.

Lärarna och rektorn uppger i intervju att det inte finns något inplanerat moment i undervisningen där hedersrelaterat våld och förtryck behandlas. Det händer att ämnet berörs spontant i samband med att eleverna ser ett nyhetsinslag på tv, men förutom det är det inget som eleverna ges möjlighet att utveckla kunskaper om.

Undervisningen ger eleverna få möjligheter att utveckla ett kritiskt förhållningssätt till hur relationer och sexualitet framställs i medier och andra sammanhang

Av lärar- och elevintervjuer framgår att det finns vissa inslag i undervisningen där eleverna får möta ett innehåll om sexualiserade bilder. Lärarna har då framför allt tagit upp med eleverna vad de möter i sociala medier och att de ska tänka på vilka bilder som de själva lägger ut och delar med andra. De har också pratat om vikten av att var och en själv bestämmer hur man vill se ut i förhållande till ideal kring mäns och kvinnors utseende. Eleverna nämner att lärarna tagit upp att det finns personer som försöker utnyttja barn och unga på nätet och att det är viktigt att eleverna berättar för någon vuxen om de skulle bli utsatta. Utöver det finns inga exempel på inplanerade moment i undervisningen.

Undervisningens form

Här bedöms:

- Didaktiska val i undervisningen
- Öppet förhållningssätt och tillitsfullt klassrumsklimat
- Elevdelaktighet och att fånga elevernas frågor

Didaktiska val i undervisningen

Undervisningens arbetsuppgifter är varierade och lärmiljön är anpassad

Granskningen visar att lärarna skapar en variation i uppgifterna som eleverna får i samband med undervisning inom kunskapsområdet. Lärmiljön är utformad för att möta elevernas behov.

I intervjuer med lärare och elever framkommer flera exempel på arbetsuppgifter och -former som eleverna möter i undervisningen om kunskapsområdet. Bland annat används böcker, digitalt material, filmer och teater för att skapa en variation. Bildstöd och teckenstöd används återkommande i undervisningen och utgår från elevernas behov i de olika ämnena. I syfte att förklara begrepp inom kunskapsområdet använder sig lärarna av en metod som kallas för ritprat, vilket innebär att läraren ritar på tavlan samtidigt som hen berättar om begreppet.

Av Skolinspektionens observation av den fysiska lärmiljön framgår att lärmiljön är utformad så att eleverna ges möjligheter till lärande. Eleverna har ett hemklassrum där huvuddelen av undervisningen äger rum och i anslutning till det finns flera mindre rum som möjliggör enskild undervisning eller undervisning i mindre grupp. I elevernas klassrum finns det tidshjälpmedel och olika typer av bildstöd. Undervisning i praktisk-estetiska ämnen sker i för ämnena avsedda salar som delas med grundskolan. Eleverna gör regelbundna besök till skolbiblioteket som en del av undervisningen, även när de arbetar med kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer. Där kan de låna böcker eller lyssna på högläsning, vilket organiseras av skolbibliotekarien.

Öppet förhållningssätt och tillitsfullt klassrumsklimat

Undervisningen innehåller insatser för att främja ett öppet och tillitsfullt klassrumsklimat

Granskningen visar att lärarna verkar för ett öppet och tillitsfullt klassrumsklimat så att alla elever inkluderas och kan delta i sådana samtal som rör sexualitet, samtycke och relationer. Det finns strategier och generella förhållningssätt i klassrummet för hur skolarbetet inklusive kunskapsområdet ska fungera och hur en samvaro med ömsesidig respekt inom gruppen ska se ut.

Av intervjuer med lärare framgår att de bedriver ett aktivt arbete för att skapa och upprätthålla ett klassrumsklimat där eleverna kan och vill delta i samtal under trygga former. Som exempel nämner lärare att varje dag inleds med en gemensam samling där eleverna ges beröm och får möjlighet att också ge varandra positiv feedback. Enligt lärarna stärker det eleverna och har bidragit till en grundtrygghet som gör att eleverna vågar öppna upp sig när de ska samtala om komplexa och svåra frågor. För att alla elever ska kunna delta i samtal använder lärarna olika metoder såsom att variera mellan helklass och större eller mindre grupper. Lärarna arbetar återkommande med att eleverna ska räcka upp handen och vänta på sin tur innan de får ordet och att eleverna ska tänka en stund innan de räcker upp handen och ber om ordet. Detta medför också att fler elever ges möjlighet att svara på frågor och delta i samtal. Lärarna har också arbetat med att få bort elaka kommentarer, miner och blickar eleverna emellan. Inför samtal om frågor som berör kunskapsområdet förmedlar lärarna till eleverna att det är viktigt att förstå att människor är olika och kan tycka att något är lätt eller svårt att tala om. Därför pratar lärare och elever också om hur de själva skulle känna om någon skrattade åt dem eller pekade ut dem i sådana sammanhang.

Vidare uppger lärarna att en medveten placering av personalen i klassrummet är en viktig del i att skapa ett tryggt klassrumsklimat i samband med samtal. I det spelar elevassistenterna en betydande roll genom att stötta både grupper och enskilda elever, inte minst när det gäller att få med de elever som inte spontant tar ordet i samtal. Rektorn uppger i intervju att all personal återkommande har till uppgift att reflektera över det egna förhållningssättet gentemot eleverna så att miljön blir trygg och stöttande.

Elevdelaktighet och att fånga elevernas frågor

Eleverna har begränsat inflytande över undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer

Granskningen visar att eleverna har vissa generella möjligheter att tycka till om planering, genomförande och utvärdering av undervisningen, men inte specifikt om kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer.

Av intervjuer med lärare och rektorn framgår att såväl lärare som elevassistenter är lyhörda för och aktivt fångar upp elevernas frågor. På så sätt bidrar elevernas intressen för kunskapsområdet till att forma planeringen, men samtidigt framhåller lärarna att de kan bli bättre på att beskriva för eleverna vilket inflytande de har över undervisningen. Det finns också en variation mellan olika ämnen i vilken utsträckning som eleverna kan välja mellan olika arbetsuppgifter.

Lärarna uppger att de inte genomför någon utvärdering specifikt för arbetet med kunskapsområdet. De utvärderingar som eleverna genomför berör

undervisningen på ett generellt och övergripande plan. Samtidigt sker kortare utvärderingar av varje dag som genomförs tillsammans med eleverna.

Rektorns ansvar för skolans utbildning inom kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer samt hedersrelaterat våld och förtryck

Rektorns ansvar

Här bedöms:

- Rektorns styrning
- Förutsättningar för samordning
- Ansvar för kompetensutveckling

Rektorns styrning

Rektorn ser i viss mån till att kunskapsområdet behandlas återkommande i utbildningen

Granskningen visar att rektorn till viss del styr och leder arbetet med att kunskapsområdet ska behandlas återkommande i utbildningen, men inte när det gäller hedersrelaterat våld och förtryck.

Av intervjuer med rektorn och lärare framgår att arbetet med kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer utgår från teman såsom kroppen, nätet och vänskap vilka lärarna har arbetat fram under rektorns ledning. Rektorn är medveten om vilka ämnen som omfattar undervisning inom det aktuella kunskapsområdet. Rektorn och lärarna uppger att det finns ett behov av ett fortsatt utvecklingsarbete för att strukturera och tydliggöra hur kunskapsområdet behandlas i olika ämnen, då det utöver de olika temana inte finns någon skolövergripande plan för arbetet med kunskapsområdet. Rektorn uppger att det finns ett behov av att utveckla undervisningen när det bland annat gäller hedersrelaterat våld och förtryck då detta är något som saknas i undervisningen. Rektorn pekar på att elever med intellektuell funktionsnedsättning kan vara extra utsatta och en sårbar grupp när det handlar om företeelser som tas upp inom kunskapsområdet och att det därför är viktigt att ge eleverna såväl kunskaper som verktyg för att kunna hantera olika situationer som de kan hamna i. Lärarna berättar att rektorn får en inblick i undervisningen genom lektionsobservationer och att rektorn på så vis får en bild av hur undervisningen inom kunskapsområdet fungerar och vad som behöver utvecklas.

Förutsättningar för samordning

Rektorn ger begränsade förutsättningar till att samordna undervisningen

Granskningen visar att det finns en begränsad samordning av undervisningen avseende sexualitet, samtycke och relationer samt hedersrelaterat våld och förtryck.

Av intervju med rektorn framgår att lärarnas främsta möjlighet att samordna undervisningen om kunskapsområdet utgörs av gemensamma mötestillfällen. Rektorn har dock inte gett några särskilda direktiv om hur undervisningen ska samordnas mer än då det uppstår frågor om det från lärarnas sida. Inte heller finns möjligheten för alla lärare att delta på mötena då några lärare i praktiska och estetiska ämnen ingår i ett annat arbetslag. Detta medför att eventuell samordning och avstämning om arbetet med kunskapsområdet sker i spontana samtal och inte inom ramen för några strukturerade möten. Därtill ansvarar en lärare ensam för undervisningen i ett flertal av ämnena, vilket försvårar att undervisningen samordnas. Enligt en lärare är det en utmaning att vara ensamt ansvarig och ha tillräckligt med kompetens för att undervisa i flera olika ämnen. I intervju med lärare framkommer att de ser det som en fördel om lärare med olika ämnen kan samverka med varandra, men att de förutsättningarna i nuläget saknas.

Ansvar för kompetensutveckling

Rektorn säkerställer att lärarna får kompetensutveckling inom kunskapsområdet

Granskningen visar att rektorn skapar förutsättningar för att lärare och övrig personal ska ha den kompetens som krävs för att undervisa om kunskapsområdet. Lärarna har vissa möjligheter att dela med sig av erfarenheter och kunskap i syfte att lära av varandra.

Av intervjuer med lärare och rektorn framgår att det finns ett pågående arbete för att stärka undervisningen om kunskapsområdet och att en del i detta arbete är att alla lärare och rektorn går Skolverkets webbkurs om kunskapsområdet. Detta initierades av rektorn inför läsåret 2024/2025. Lärarna uppger att rektorn ger lärarna stöd i arbetet med sexualitet, samtycke och relationer och att rektorn kontinuerligt frågar dem om deras behov av kompetensutveckling när det gäller kunskapsområdet, exempelvis i samband med medarbetarsamtal. Samtidigt berättar lärare att de anser sig behöva mer kompetens gällande undervisning om hedersrelaterat våld och förtryck.

Ett par av lärarna uppger att läroplanen och den egna yrkeserfarenheten ger en trygg grund att stå på i arbetet med kunskapsområdet, men att det är viktigt att inte bara se till sitt eget ämne utan se sin del i ett större sammanhang när det

gäller undervisning om kunskapsområdet. Lärarna kan delge varandra och elevassistenterna kunskaper och kompetens inom kunskapsområdet i samband med regelbundet återkommande skolutvecklingskvällar samt vissa andra möten.

Identifierade utvecklingsområden

Undervisningens bidrag till att ge eleverna kunskaper om sexualitet, samtycke och relationer samt hedersrelaterat våld och förtryck

I syfte att ytterligare höja verksamhetens kvalitet bedömer Skolinspektionen att ett utvecklingsarbete behöver inledas inom följande del:

- arbeta med inslag i undervisningen som ger eleverna möjlighet att kritiskt granska maktstrukturer kopplade till kön och hedersproblematik samt inslag som utvecklar ett kritiskt förhållningssätt till hur relationer och sexualitet framställs i olika medier

Läroplanen anger att rektorn har ett särskilt ansvar för att kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer samt hedersrelaterat våld och förtryck behandlas återkommande i utbildningen.¹ Läroplanen anger vidare att skolan har ett ansvar för att eleverna återkommande under skolgången får möta frågor som rör sexualitet, samtycke och relationer. Utbildningen ska därigenom främja alla elevers hälsa och välbefinnande samt stärka deras förutsättningar att göra medvetna och självständiga val. Skolan ska bidra till att eleverna utvecklar förståelse för egna och andras rättigheter och förmedla betydelsen av att sexualitet och relationer präglas av samtycke. I utbildningen ska maktstrukturer kopplade till kön och hedersrelaterat våld och förtryck kritiskt granskas. Eleverna ska även ges möjlighet att utveckla ett kritiskt förhållningssätt till hur relationer och sexualitet framställs i olika medier och sammanhang, bland annat i pornografi.²

Av granskningen framgår att undervisningen i begränsad utsträckning ger eleverna möjligheter att kritiskt granska maktstrukturer kopplade till kön och hedersrelaterat våld och förtryck samt hur sexualitet framställs i olika medier och sammanhang. Granskningen visar att de diskussioner som förs är främst utifrån oplanerade inslag eller på förekommen anledning, vilket kan medföra att kunskaper om hedersproblematik och hur sexualitet framställs i olika medier inte kommer alla elever till del eller att frågor om hedersrelaterat våld och förtryck inte blir återkommande i undervisningen. Genom att undervisningen har

¹ Lgr22, avsnitt 2.8 Rektorns ansvar

² Lgr22, avsnitt 1 Skolans värdegrund och uppdrag Skolans uppdrag

inplanerade inslag där frågor om maktstrukturer som rör kön och hedersrelaterat våld och förtryck samt hur sexualitet kan framställas i medier och andra sammanhang kan eleverna rustas med kunskaper och positiva värden för att bygga trygga och respektfulla relationer. Genom att ge eleverna kunskaper om maktstrukturer som rör kön och hedersrelaterat våld och förtryck kan elever få kunskap om grundläggande rättigheter, såsom kroppslig integritet, att leva ett liv fritt från våld och rätten att få forma och påverka sitt liv.

Skolinspektionen rekommenderar därför att rektorn ger lärare förutsättningar att utveckla undervisningen för att eleverna ska få möjlighet att utveckla kunskaper om maktstrukturer kopplade till kön och hedersrelaterat våld och förtryck. Lärarna behöver även i undervisningen arbeta medvetet för att uppmuntra och utmana eleverna att utveckla ett kritiskt förhållningssätt till hur relationer och sexualitet framställs i olika medier och sammanhang. För att lärarna både ska kunna upptäcka utsatthet hos eleverna och förmedla kunskaper i undervisningen behöver lärarna ha kunskaper inom området. Skolverket har material som kan användas i detta.³

I syfte att ytterligare höja verksamhetens kvalitet bedömer Skolinspektionen att undervisningen behöver utvecklas inom området enligt följande:

- gör eleverna delaktiga i utformningen och utvärderingen av undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer

Läroplanen anger att läraren ska svara för att alla elever får ett reellt inflytande på arbetssätt, arbetsformer och undervisningens innehåll samt se till att detta inflytande ökar med stigande ålder och mognad. Läraren ska även se till att tillsammans med eleverna planera och utvärdera undervisningen samt förbereda eleverna för delaktighet, medansvar och för de rättigheter och skyldigheter som präglar ett demokratiskt samhälle.⁴

Av granskningen framgår att eleverna har begränsade möjligheter att delta i planering, genomförande samt utvärdering av undervisningen. Genom att strukturerat och medvetet involvera eleverna i planeringen av undervisningen inom kunskapsområdet utvecklas deras förmåga att påverka samt möjligheten att identifiera områden som behöver fördjupas.

Skolinspektionen rekommenderar därför att rektorn ser till att eleverna får ökat utrymme för delaktighet i planeringen och utvärderingen av undervisningen om kunskapsområdet. Ett sätt kan vara att lärare utefter elevernas mognad på ett strukturerat sätt tar del av elevernas behov och önskemål när det gäller undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer. Som stöd i arbetet kan

³ [Motverka hedersrelaterat våld och förtryck i skolan - Skolverket](#) (hämtat 2025-03-21)

⁴ Lgr22, avsnitt 2.3 Elevernas ansvar och inflytande

rektorn använda Skolverkets material om elevers rätt till delaktighet i sin utbildning.⁵

Rektorns ansvar för skolans utbildning inom kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer samt hedersrelaterat våld och förtryck

I syfte att ytterligare höja verksamhetens kvalitet bedömer Skolinspektionen att ett utvecklingsarbete behöver inledas inom följande del:

- utforma utbildningen inom kunskapsområdet så att den är återkommande och samordna undervisningen så att eleverna får möjlighet att uppfatta kunskapsområdet som en helhet

Läroplanen anger att skolan har ett ansvar för att eleverna återkommande under skolgången får möta frågor som rör sexualitet, samtycke och relationer och att rektorn har ett särskilt ansvar för att kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer samt kunskaper om hedersrelaterat våld och förtryck behandlas återkommande i utbildningen.⁶ Läroplanen anger att eleverna ska få möjligheter till ämnesfördjupning, överblick och sammanhang.⁷ Vidare anger läroplanen att rektorn har ett särskilt ansvar för att undervisningen i olika ämnesområden samordnas så att eleverna får möjlighet att uppfatta större kunskapsområden som en helhet. Läroplanen anger också att läraren ska samverka med andra lärare i arbetet för att nå utbildningsmålen. Läraren ska också organisera och genomföra arbetet så att eleven får möjligheter att arbeta ämnesövergripande.⁸

Av granskningen framgår att rektorn endast i viss mån styr och leder arbetet för hur kunskapsområdet återkommande ska behandlas i utbildningen och rektorn har inte tagit ett särskilt ansvar för att sexualitet, samtycke och relationer samt kunskaper om hedersrelaterat våld och förtryck behandlas återkommande i utbildningen. Genom att ta ansvar och se till att kunskapsområdet behandlas återkommande ger det eleverna möjlighet till progression och fördjupat lärande i utbildningen utifrån kunskapsområdet. Vidare framkommer av granskningen att rektorn gett begränsade förutsättningar för samordning av undervisningen gällande kunskapsområdet. Det finns flera exempel på tematiska arbeten inom

⁵ [Stärk elevers delaktighet och inflytande i utbildningen - Skolverket](#) (hämtat 2025-03-21)

⁶ Lgra22 avsnitt 1, Skolans värdegrund och uppdrag, Skolans uppdrag, Lgra22, avsnitt 2.8
Rektorns ansvar

⁷ Lgra22, avsnitt 2.2 Kunskaper

⁸ Lgra22, avsnitt 2.2 Kunskaper Riktlinjer

kunskapsområdet, men det framgår inte hur undervisningen blir återkommande i utbildningen eller samordnas i olika ämnen så att eleverna får möjlighet att uppfatta kunskapsområdet som en helhet. Det framgår att lärarna i viss mån planerar undervisningens innehåll var för sig och att det därmed inte finns något medvetet arbete för att synliggöra hur undervisningen kan breddas, fördjupas och ge en helhetsbild av hur kunskapsområdet hänger ihop. Genom att lärarna i högre grad samordnar sin undervisning och får kännedom om vad andra lärare gör kan lärarna närma sig kunskapsområdet tillsammans. Ett samlat arbete kan skapa en helhet för eleverna där olika undervisningsämnen bidrar med olika perspektiv.

Skolinspektionen rekommenderar därför att rektorn som pedagogisk ledare samt chef över lärarna och övrig personal i skolan tar ansvar för att kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer samt hedersrelaterat våld och förtryck återkommande ska behandlas i utbildningen. Skolinspektionen rekommenderar vidare att utveckla undervisningen så att den synliggör olika perspektiv och därigenom ger eleverna en helhetsbild. Det kan innebära att ge lärarna ökade förutsättningar att utforma undervisningen inom kunskapsområdet så att det återkommer i alla årskurser samt samordna olika ämnen så att eleverna får möjlighet att uppfatta kunskapsområdet som helhet.

På Skolinspektionens vägnar

Beslutet har fattats av Anna-Carin Kostic, utredare.

Föredragande i ärendet har varit utredare Carl Bexell I den slutgiltiga handläggningen av ärendet har även utredare Ewa Mölleryd deltagit.

Bilaga 1: Underlag för bedömning tematisk kvalitetsgranskning

Granskningens syfte

Syftet är att granska kvaliteten i de utvalda anpassade grundskolornas undervisning samt rektorns ansvar för utbildningen utifrån kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer samt hedersrelaterat våld och förtryck. I granskningen bedöms kvaliteten på undervisningen samt rektorns ansvar för utbildningen i förhållande till Skolinspektionens kvalitetskriterier.

Bedömningen görs i förhållande till de kvalitetskriterier Skolinspektionen satt upp i granskningen inom det granskade området, vilka är utformade i enlighet med forskning och beprövad erfarenhet. Inom granskat område bedöms om skolan uppfyller framtagna kvalitetskriterier i hög utsträckning, i flera delar men utvecklingsområden finns eller i låg utsträckning.

Frågeställning 1

I vilken utsträckning bidrar undervisningen utifrån kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer till kunskaper inom området sexualitet, samtycke och relationer samt om hedersrelaterat våld och förtryck?

Kvalitetskriterier

Undervisningens innehåll

Återkommande, aktuell och fördjupad undervisning

Samordnad undervisning

Kunskaper i undervisningen

Undervisningens form

Didaktiska val i undervisningen

Öppet förhållningssätt och tillitsfullt klassrumsklimat

Elevdelaktighet och att fånga elevernas frågor

Frågeställning 2

I vilken utsträckning tar rektorn ansvar för skolans utbildning inom kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer samt om hedersrelaterat våld och förtryck?

Kvalitetskriterier

Rektorns ansvar

Rektorns styrning

Förutsättningar för samordning

Ansvar för kompetensutveckling

Bilaga 2: Författningsstöd

Skolinspektionens granskning ska avse den granskade verksamhetens kvalitet i förhållande till mål och andra riktlinjer.⁹

Av skollagen framgår att utbildningen inom skolväsendet syftar till att barn och elever ska inhämta och utveckla kunskaper och värden. Den ska främja alla barns och elevers utveckling och lärande samt en livslång lust att lära. Utbildningen ska också förmedla och förankra respekt för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande demokratiska värderingar som det svenska samhället vilar på. Utbildningen syftar också till att i samarbete med hemmen främja barns och elevers allsidiga personliga utveckling till aktiva, kreativa, kompetenta och ansvarskännande individer och medborgare.¹⁰

Utbildningen ska utformas i överensstämmelse med grundläggande demokratiska värderingar och de mänskliga rättigheterna som människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet, alla människors lika värde, jämställdhet samt solidaritet mellan människor.¹¹ Att utbildningen ska förmedla och förankra respekt för de mänskliga rättigheterna och grundläggande demokratiska värderingar innebär att det måste finnas kunskap hos såväl lärare och annan personal som hos elever om vad dessa värderingar och rättigheter innebär och hur de kan förverkligas.¹²

Av skollagen framgår att elevhälsan främst ska vara förebyggande och hälsofrämjande. Elevernas utveckling mot utbildningens mål ska stödjas. Elevhälsans arbete ska bedrivas på individ-, grupp- och skolenhetsnivå och ske i samverkan med lärare och övrig personal.¹³

Av de inledande delarna av läroplanen för anpassade grundskolan framgår att skolan ska främja förståelse för andra människor och förmåga till inlevelse. Utbildningen ska präglas av öppenhet och respekt för människors olikheter. Alla tendenser till diskriminering eller kränkande behandling ska aktivt motverkas. Intolerans, förtryck och våld, till exempel rasism, sexism och hedersrelaterat våld och förtryck, ska förebyggas och bemötas med kunskap och aktiva insatser. Vidare framgår att medvetenhet om det egna och delaktighet i det gemensamma kulturarvet ger en trygg identitet som är viktig att utveckla tillsammans med förmågan att förstå och leva sig in i andras villkor och värderingar.¹⁴

⁹ 26 kap. 20 § skollagen.

¹⁰ 1 kap. 4 § skollagen.

¹¹ 1 kap. 5 § skollagen.

¹² Prop. 2009/10:165, s. 634.

¹³ 2 kap. 25 § skollagen.

¹⁴ Lgr22 avsnitt 1, Skolans värdegrund och uppdrag, Förståelse och medmännisklighet.

Skolan ska vara öppen för skilda uppfattningar och uppmuntra att de förs fram. Den ska framhålla betydelsen av personliga ställningstaganden och ge möjligheter till sådana. Undervisningen ska vara saklig och allsidig. Alla som verkar i skolan ska hävda de grundläggande värden som anges i skollagen och i läroplanen och ta klart avstånd från det som strider mot dem.¹⁵

Undervisningen ska anpassas till varje elevs förutsättningar och behov. Den ska främja elevernas fortsatta lärande och kunskapsutveckling med utgångspunkt i elevernas bakgrund, tidigare erfarenheter, språk och kunskaper. Skolan ska aktivt och medvetet främja elevernas lika rättigheter och möjligheter, oberoende av könstillhörighet. Skolan har också ett ansvar för att synliggöra och motverka könsmönster som begränsar elevernas lärande, val och utveckling. Hur skolan organiserar utbildningen, hur eleverna blir bemötta samt vilka krav och förväntningar som ställs på dem bidrar till att forma deras föreställningar om vad som är kvinnligt och manligt. Skolan ska därför organisera utbildningen så att eleverna möts och arbetar tillsammans samt prövar och utvecklar sin förmåga och sina intressen med samma möjligheter och på lika villkor oberoende av könstillhörighet.¹⁶

Det är inte tillräckligt att i undervisningen förmedla kunskap om grundläggande demokratiska värderingar. Undervisningen ska bedrivas i demokratiska arbetsformer och förbereda eleverna för att aktivt delta i samhällslivet. Den ska utveckla deras förmåga att ta ett personligt ansvar. Genom att delta i planering och utvärdering av den dagliga undervisningen och få välja kurser, ämnen, teman och aktiviteter, kan eleverna utveckla sin förmåga att utöva inflytande och ta ansvar.¹⁷

Skolan ska aktivt verka för jämställdhet. Skolan ska därmed gestalta och förmedla lika rättigheter, möjligheter och skyldigheter för flickor och pojkar, kvinnor och män. I enlighet med grundläggande värden ska skolan också främja interaktion mellan eleverna oberoende av könstillhörighet. Genom utbildningen ska eleverna utveckla en förståelse av hur olika föreställningar om vad som är kvinnligt och manligt kan påverka människors möjligheter. Skolan ska därigenom bidra till att eleverna utvecklar sin förmåga att kritiskt granska könsmönster och hur de kan begränsa människors livsval och livsvillkor.¹⁸

Skolan har ett ansvar för att eleverna återkommande under skolgången får möta frågor som rör sexualitet, samtycke och relationer. Utbildningen ska därigenom främja alla elevers hälsa och välbefinnande samt stärka deras förutsättningar att göra medvetna och självständiga val. Skolan ska bidra till att eleverna utvecklar

¹⁵ Lgr22 avsnitt 1, Skolans värdegrund och uppdrag, Saklighet och allsidighet.

¹⁶ Lgr22 avsnitt 1, Skolans värdegrund och uppdrag, En likvärdig utbildning.

¹⁷ Lgr22 avsnitt 1, Skolans värdegrund och uppdrag, Rättigheter och skyldigheter.

¹⁸ Lgr22 avsnitt 1, Skolans värdegrund och uppdrag, Skolans uppdrag.

förståelse för egna och andras rättigheter och förmedla betydelsen av att sexualitet och relationer präglas av samtycke. I utbildningen ska maktstrukturer kopplade till kön och hedersrelaterat våld och förtryck kritiskt granskas. Eleverna ska även ges möjlighet att utveckla ett kritiskt förhållningssätt till hur relationer och sexualitet framställs i olika medier och sammanhang, bland annat i pornografi.¹⁹

Av de inledande delarna av läroplanen för anpassade grundskolan framgår att skolan ska gestalta och förmedla de värden och rättigheter som uttrycks i Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen). Utbildningen ska utgå från vad som bedöms vara barnets bästa och eleverna ska få kännedom om sina rättigheter.²⁰

I läroplanens andra del om övergripande mål och riktlinjer framgår avseende skolans mål bland annat följande. Att varje elev ska kunna göra och uttrycka medvetna etiska ställningstaganden grundade på kunskaper om mänskliga rättigheter och grundläggande demokratiska värderingar samt personliga erfarenheter. Att varje elev respekterar andra människors egenvärde samt deras kroppsliga och personliga integritet, tar avstånd från att människor utsätts för våld, förtryck, diskriminering och kränkande behandling samt medverkar till att hjälpa andra människor. Att varje elev kan leva sig in i och förstå andra människors situation och utveckla en vilja att handla också med deras bästa för ögonen.²¹

Alla som arbetar i skolan ska i sin verksamhet bidra till att skolan präglas av jämställdhet och solidaritet mellan människor och att eleverna interagerar med varandra oberoende av könstillhörighet. Vidare ska alla som arbetar i skolan aktivt motverka diskriminering och kränkande behandling av individer eller grupper samt visa respekt för den enskilda individen och i det vardagliga arbetet utgå från ett demokratiskt och normmedvetet förhållningssätt.²²

Läraren ska klargöra och med eleverna diskutera det svenska samhällets värdegrund och dess konsekvenser för det personliga handlandet. Vidare ska läraren öppet redovisa och diskutera skiljaktiga värderingar, uppfattningar och problem. Läraren ska synliggöra och med eleverna diskutera hur olika föreställningar om vad som är kvinnligt och manligt kan påverka människors möjligheter samt hur könsmonster kan begränsa egna livsval och livsvillkor. Undervisningen ska av läraren planeras och genomföras så att eleverna möts och

¹⁹ Lgr22 avsnitt 1, Skolans värdegrund och uppdrag, Skolans uppdrag.

²⁰ Lgr22 avsnitt 1, Skolans värdegrund och uppdrag, Grundläggande värden.

²¹ Lgr22, avsnitt 2.1 Normer och värden, Mål.

²² Lgr22, avsnitt 2.1 Normer och värden, Riktlinjer.

arbetar tillsammans oberoende av könstillhörighet. Läraren ska tillsammans med eleverna utveckla regler för arbetet och samvaron i den egna gruppen.²³

Avseende kunskaper framgår i läroplanens andra del att skolan bland annat ansvarar för att varje elev som läser ämnen efter genomgången anpassad grundskola kan använda sig av ett kritiskt tänkande och självständigt formulera ståndpunkter grundade på kunskaper och etiska överväganden samt har fått kunskaper inom området sexualitet, samtycke och relationer samt om hedersrelaterat våld och förtryck.²⁴

Läraren ska ta hänsyn till varje enskild individs behov, förutsättningar, erfarenheter och tänkande samt samverka med andra lärare i arbetet för att nå utbildningsmålen. Läraren ska också organisera och genomföra arbetet så att eleven får stöd i sin språk- och kommunikationsutveckling samt får möjligheter till ämnesfördjupning, överblick och sammanhang och möjligheter att arbeta ämnesövergripande.²⁵

Avseende elevernas inflytande anges både i skollagen och i läroplanen att elever ska ges inflytande över utbildningen och att formerna för elevernas inflytande ska anpassas efter deras ålder och mognad. I läroplanen anges vidare bland annat att läraren ska svara för att alla elever får ett reellt inflytande på arbetssätt, arbetsformer och undervisningens innehåll samt se till att detta inflytande ökar med stigande ålder och mognad. Läraren ska verka för att eleverna oberoende av könstillhörighet får ett lika stort inflytande över och utrymme i undervisningen och även planera och utvärdera undervisningen tillsammans med eleverna.²⁶

Det pedagogiska arbetet vid en skolenhet ska ledas och samordnas av en rektor. Rektorn ska särskilt verka för att utbildningen utvecklas.²⁷ På skolenhetsnivå ansvarar rektorn för att det görs ett arbete med att systematiskt och kontinuerligt planera, följa upp och utveckla utbildningen.²⁸ I läroplanens andra del om övergripande mål och riktlinjer framgår bland annat att rektorn som pedagogisk ledare och chef för lärarna och övrig personal i skolan har det övergripande ansvaret för att verksamheten som helhet inriktas mot de nationella målen. Rektorn ansvarar för att skolans resultat följs upp och utvärderas i förhållande till de nationella målen, kriterierna för bedömning av kunskaper och betygskriterierna. Rektorn har ansvaret för skolans resultat och inom givna ramar ett särskilt ansvar i bland annat följande delar: Att skolans arbetsformer utvecklas

²³ Lgr22, avsnitt 2.1 Normer och värden, Riktlinjer.

²⁴ Lgr22, avsnitt 2.2 Kunskaper, Mål.

²⁵ Lgr22, avsnitt 2.2 Kunskaper Riktlinjer.

²⁶ 4 kap. 9 § skollagen, Lgr22, avsnitt 2.3 Elevernas ansvar och inflytande, Riktlinjer.

²⁷ 2 kap. 9 § skollagen

²⁸ Se 4 kap. 4–6 §§ skollagen

så att ett aktivt elevinflytande gynnas. Att kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer samt kunskaper om hedersrelaterat våld och förtryck behandlas återkommande i utbildningen. Att undervisningen i olika ämnesområden samordnas så att eleverna får möjligheter att uppfatta större kunskapsområden som en helhet och att i undervisningen i olika ämnen integrera ämnesövergripande kunskapsområden.

Rektorn har även inom givna ramar ett särskilt ansvar för att personalen får den kompetensutveckling som krävs för att de professionellt ska kunna utföra sina uppgifter och kontinuerligt ges möjligheter att dela med sig av sin kunskap och lära av varandra för att utveckla utbildningen.²⁹

Kursplanerna består av delarna syfte och centralt innehåll och har tillhörande betygskriterier samt i vissa ämnen även kriterier för bedömning av kunskaper.³⁰

²⁹ Lgra22, avsnitt 2.8 Rektorns ansvar.

³⁰ Lgra22, avsnitt 3. Kursplaner.